

Zadeva C-375/20

**Povzetek predloga za sprejetje predhodne odločbe v skladu s členom 98(1)
Poslovnika Sodišča**

Datum vložitve:

10. avgust 2020

Predložitveno sodišče:

Tribunal da Relação de Coimbra (Portugalska)

Datum predložitvene odločbe:

11. maj 2020

Tožeča stranka:

Liberty Seguros S.A.

Tožena stranka:

DR

Predmet postopka v glavni stvari

Tretji senat za civilne zadeve Tribunal da Relação de Coimbra (pritožbeno sodišče v Coimbri, Portugalska) Sodišču predlaga, naj odloči, ali je možnost, ki jo določa nacionalno pravo, da se zaradi nezakonitosti vsebine pogodbe uveljavlja ničnost zavarovalne pogodbe proti tretjim oškodovanim osebam in proti Fundo de Garantia Automóvel (škodni sklad avtomobilskega zavarovanja, Portugalska), združljiva s pravom Unije (Direktiva 2009/103/ES).

Predmet in pravna podlaga predloga za sprejetje predhodne odločbe

Člen 267, drugi odstavek, PDEU.

Vprašanji za predhodno odločanje

Ali pravo [Unije], natančneje Direktiva 2009/103/ES Evropskega parlamenta in Sveta, nasprotuje nacionalni ureditvi, ki omogoča, da se proti tretjim oškodovanim osebam in proti Fundo de Garantia Automóvel uveljavlja ničnost pogodbe o

zavarovanju civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil, če je ta ničnost posledica tega, da je sklenitelj zavarovanja vozilo, ki je bilo zavarovano, uporabljal za nezakonit odplačni prevoz oseb in blaga na črno ter je to prikril zavarovalnici? Ali bi bil odgovor enak, če bi potniki vedeli za to, da je šlo za nezakonit prevoz na črno?

Upoštevne določbe prava Unije

Direktiva 2009/103/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. septembra 2009 o zavarovanju civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil in o izvajanju obveznosti zavarovanja takšne odgovornosti, natančneje člen 13(1).

Sodba z dne 22. julija 2017, *Fidelidade-Companhia de Seguros S. A. proti Caisse Suisse de Compensation in drugi* (C-287/16, EU:C:2017:575); sodba z dne 4. julija 2006, *Adeneler in drugi* (C-212/04, EU:C:2006:443); sodba z dne 16. decembra 1993, *Miret* (C-334/92, EU:C:1993:945), in sodba z dne 13. novembra 1990, *Marleasing SA* (C-106/89, EU:C:1990:395).

Upoštevne določbe nacionalnega prava

Decreto-Lei n.º 291/2007 z dne 21. avgusta 2007 (aprova o regime do sistema do seguro obrigatório de responsabilidade civil automóvel e transpõe parcialmente para a ordem jurídica interna a Diretiva n.º 2005/14/CE, do Parlamento Europeu e do Conselho, de 11 de maio, que altera as Diretivas n.ºs 72/166/CEE, 84/5/CEE, 88/357/CEE e 90/232/CEE, do Conselho, e a Diretiva n.º 2000/26/CE, relativas ao seguro de responsabilidade civil resultante da circulação de veículos automóveis) (uredba-zakon št. 291/2007 z dne 21. avgusta 2007 o odobritvi ureditve sistema obveznega zavarovanja civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil in o delnem prenosu Direktive 2005/14/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. maja 2005 o spremembi direktiv Sveta 72/166/EGS, 84/5/EGS, 88/357/EGS in 90/232/EGS in Direktive 2000/26/ES Evropskega parlamenta in Sveta o zavarovanju civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil) (v nadaljevanju tudi: „SORCA“), *Diário da República* št. 160/2007, serija I, z dne 21. avgusta 2007: členi 22, 47(1), 49(1)(a) in (b) in 54(3).

Decreto-Lei št. 72/2008 z dne 16. aprila 2008 (estabelece o regime jurídico do contrato de seguro) (uredba-zakon št. 72/2008 z dne 16. aprila 1996 o pravni ureditvi zavarovalne pogodbe) (v nadaljevanju: RJCS), *Diário da República* št. 75/2008, serija I, z dne 16. aprila 2008: natančneje členi 14(1), 24(1), 25(3) in 43.

Členi 253, 254(1), 280 in 294 Código Civil (civilni zakonik).

Kratka predstavitev dejanskega stanja in postopka v glavni stvari

- 1 Družba Liberty Seguros SA je zoper toženo stranko, osebo DR, ki je sedaj nasprotna stranka v pritožbenem postopku, vložila ugotovitveno tožbo, v kateri je zahtevala „razveljavitev zavarovalne pogodbe, sklenjene s toženo stranko zaradi njene vsebinske neveljavnosti, z učinkom za nazaj od datuma njene sklenitve [in] brez poseganja v pravico tožeče stranke, da v skladu s členom 25(5) uredbe-zakona št. 72/2008 obdrži premije, ki jih je tožena stranka plačala“.
- 2 Tožeča stranka, sedaj pritožnica, je v bistvenem trdila, da je s toženo stranko 27. avgusta 2015 sklenila pogodbo o zavarovanju civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil, katere predmet zavarovanja je bilo vozilo (podrobneje opisano v spisu v postopku v glavni stvari) z registrsko oznako 56-FB-46 (v nadaljevanju: FB), in da se je tožena stranka v vlogi opredelila kot lastnik vozila in izjavila, da ga bo uporabljala za zasebno rabo in da bo običajni voznik.
- 3 Trdila je tudi, da je tožena stranka 9. septembra 2015 vložila zahtevek za spremembo navedene zavarovalne pogodbe, pri čemer je zahtevala, naj predmet zavarovanja namesto vozila „FB“ postane drugo vozilo iste znamke in istega modela z registrsko oznako 80-PX-30 (v nadaljevanju: PX), v zvezi s katerim je prav tako navedla, da je njen lastnik in običajni voznik, ter izjavila, da se bo [vozilo] uporabljalo za zasebno rabo, da ima šest sedežev ter da je sklenitelj zavarovanja njegov običajni voznik, pri čemer pa ni navedla obstoja priklopnika. Tožeča stranka je verjela tem izjavam tožene stranke in se strinjala s spremembo pogodbe, pri čemer so ostale v veljavi druge določbe prvotne pogodbe, sklenjene 27. avgusta.
- 4 Trdila je tudi, da je zaradi nesreče, ki se je zgodila 24. marca 2016 v Franciji (v kateri je bilo oškodovanih dvanajst oseb, ki so potovale v vozilu), izvedela, da tožena stranka, ko je zahtevala zamenjavo zavarovanega vozila, ni bila in tudi pozneje ne njegov lastnik ne običajni voznik, da vozila ni uporabljala za namen ali uporabo, ki sta bila navedena v zahtevku, temveč ga je uporabljala za odplačni in nepooblaščen prevoz potnikov migrantov med Portugalsko in Švico, da je vozilo vozilo s priklopnikom, katerega bruto masa je presegala 1.300 kg, da je imelo (poleg voznikovega sedeža) dvanajst sedežev in da je bil običajni voznik vozila 19 let stara oseba FN, ki je imela nepoklicno voziško dovoljenje za kategorijo B, s katerim se sme upravljati z vozili z največ devetimi potniki in priklopnikom, katerega bruto masa ne sme presegati 750 kg.
- 5 Nazadnje, tožeča stranka je izjavila, da ji je tožena stranka namerno prikrila ta dejstva, zlasti glede uporabe vozila za izvajano dejavnost, s čimer jo je zavedla glede obsega pogodbenih tveganj, in dodala, da bi, če bi vedela za ta dejstva, zavrnila sklenitev pogodbe.
- 6 Tožena stranka naj bi s svojim ravnanjem namerno in naklepno kršila obveznost prijave tveganja, ki ga je treba prenesti, določeno v členu 24(1) uredbe-zakona št. 72/2008. Zato ima v skladu s členom 25(3) navedene uredbe-zakona ter členoma

253 in 254(1) civilnega zakonika pravico do razveljavitve pogodbe, kar želi doseči po sodni poti.

- 7 Tožena stranka, ki ji je bila tožba pravilno vročena, ni podala odgovora.
- 8 Fundo de Garantia Automóvel (škodni sklad avtomobilskega zavarovanja, Portugalska; v nadaljevanju: FGA) je v roku, ki ga je imela tožena stranka na voljo za odgovor, vložil vlogo glavnega intervenienta o vstopu v pravdo, v kateri se je skliceval na svoje procesno upravičenje (ker je imel enak interes kot tožena stranka, saj bi bil, če bi bilo ugodeno zahtevkom tožeče stranke, odgovoren za plačilo odškodnin) in izpodbijal dejstva, ki jih je navedla tožeča stranka, ter predlagal, da se tožba zavrne, vložil je nasprotno tožbo in predlagal udeležbo tretjih oseb kot intervenientov, in sicer stransko intervencijo osebe VS (registrirana lastnica zavarovanega vozila), osebe FN (voznik zavarovanega vozila) in osebe JT (zastopnik tožeče stranke).
- 9 V ta namen je trdil, da je bila zavarovalna pogodba sklenjena z zastopnikom v kraju stalnega prebivališča tožene stranke DR in da je bilo splošno znano dejstvo, da je ta poklicno opravljala dejavnost odplačnega prevoza oseb med Švico in Portugalsko, kar je bilo znano zavarovalnemu zastopniku tožeče stranke, ki je ob sklenitvi/spremembi pogodbe pregledal vozilo in vedel, da je imelo tri vrste sedežev in vlečno kljuko za priklopnik. Dodal je, da ima tožeča stranka na voljo vrsto sredstev, s katerimi lahko preveri verodostojnost informacij, ki jih navaja zavarovanec, in da je njena dolžnost, da preveri odgovore sklenitelja zavarovanja ter se prepriča o njihovi natančnosti, zato je sklicevanje na izpodbojnost pogodbe nepošteno ravnanje v smislu *venire contra factum proprium*. Na drugi strani trdi, da se v primeru obstaja takšne kršitve v skladu s členom 22 uredbe-zakona št. 291/2007, ta ne sme uveljavljati proti oškodovancem, zato je vložil nasprotno tožbo, v kateri zahteva, naj se tožeči stranki naloži, naj „prizna, da se morebitna izpodbojnost ali ničnost zavarovalne pogodbe, sklenjene s toženo stranko DR, ne sme uveljavljati proti oškodovancem in proti FGA“.
- 10 Ob koncu kontradiktornega postopka med glavnima strankama je sodišče dovolilo udeležbo glavnemu intervenientu FGA in dopustilo vloženo nasprotno tožbo.
- 11 Medtem je tožeča stranka vložila vlogo za razširitev tožbe, v kateri je vztrajala pri vseh tožbenih zahtevkih iz prvotne tožbe, vendar trdila, da je zavarovalna pogodba, ker je bila sklenjena z osebo, ki nima interesa, upravičenega do pravnega varstva (izvajanje nezakonite dejavnosti prevoza potnikov na črno), na podlagi člena 43(1) uredbe-zakona št. 72/2008 nična pogodba in je zato v skladu s členom 265(2) in (3) Código de Processo Civil (zakonik o civilnem postopku) predlagala spremembo tožbe, s katero je zahtevala naslednje:

„(a) primarno, da se zavarovalna pogodba razglasi za nično z vsemi pravnimi posledicami, ki iz tega izhajajo;

(b) podredno, v primeru, da se zadevna pogodba ne razglasi za nično, da se razglasi razveljavitev pogodbe v skladu s podrobnimi pogoji in v skladu z utemeljitvijo, navedeno v tožbi, pravilno vloženi v spis.“

- 12 Prvostopenjsko sodišče je štelo, da so v nadaljevanju navedena dejstva dokazana.
- 13 Tožena stranka je 27. avgusta 2015 tožeči stranki predlagala sklenitev pogodbe o zavarovanju civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil.
- 14 S tem predlogom je tožena stranka, ki se je identificirala kot lastnik vozila FB in izjavila, da ga je uporabljala za zasebno rabo, želela poleg obveznega kritja tveganja civilne odgovornosti za škodo, povzročeno z uporabo tega vozila kot domnevni lastnik in običajni voznik, delno zavarovati stekla pri pogodbenem servisu, smrt ali invalidnost voznika, stroške zdravljenja voznika, popolno začasno nezmožnost voznika z bolnišnično oskrbo in dodatno pomoč na cesti.
- 15 Tožeča stranka, ki je verjela izjavam, ki jih je takrat podala tožena stranka in za katere je domnevala, da so resnične in dobroverne, je prevzela predlagana kritja in izdala ustrezno polico.
- 16 Tožena stranka je 9. septembra 2015 v okviru zavarovalne pogodbe, ki je začela veljati nekaj dni prej, tožeči stranki predložila nov predlog, s katerim bi brez spremembe veljavnih kritij in zavarovalnih vsot namesto tedaj zavarovanega vozila zavarovala drugo vozilo iste znamke in istega modela z registrsko oznako PX.
- 17 Tožena stranka je v predlogu za spremembo, prav tako v zvezi s tem vozilom, izjavila, da sklepa zavarovanje kot lastnik in običajni voznik tega vozila; da je [vozilo] namenjeno za zasebno rabo in da ima 6 (šest) sedežev za prevoz potnikov in voznika, pri čemer pa ni izjavila, da namerava uporabljati priklopnik.
- 18 Tožeča stranka, ki je vnovič verjela izjavam tožene stranke, navedenim v predlogu za spremembo, predloženem 9. septembra 2015, in za katere je domnevala, da so resnične in dobroverne, je privolila v spremembo zavarovanega vozila ter izdala dodatek k zavarovalni pogodbi z začetkom veljavnosti od tega datuma pod pogoji tveganja, ki so bili v njej določeni.
- 19 Tožeča stranka je po 25. marcu 2016 izvedela, da tožena stranka prijavljenega vozila ni niti, ko je predlagala zamenjavo zavarovanega vozila, niti pozneje uporabljala za namen ali uporabo, ki sta bila navedena v predlogu za zavarovanje, temveč za drug namen – uporabljala ga je namreč za odplačni mednarodni prevoz potnikov migrantov in blaga med Švico in Portugalsko, ter da je to vozilo vozilo s priklopnikom.
- 20 Zavarovano vozilo je prevažalo devet oseb (v treh vrstah sedežev, vsaka s tremi sedeži), razen 24. marca 2016, ko je prevažalo dvanajst oseb (v štirih vrstah sedežev, vsaka s tremi sedeži, pri čemer je bilo zadnjo vrsto mogoče odstraniti).

- 21 Tožena stranka je opravljala to dejavnost, ki jo je oglaševala vsaj od aprila 2015, ne da bi za to imela kakršno koli dovoljenje, ki bi ga izdal kateri koli organ.
- 22 Tožena stranka je v predlogu za sklenitev zavarovanja tožeči stranki namerno prikrla, da opravlja to dejavnost.
- 23 Tožena stranka in intervenient FN sta bila običajna voznika vozila PX.
- 24 Intervenient FN je bil 23. marca 2016 star 19 let in je imel nepoklicno prometno dovoljenje kategorije B, na podlagi katerega je smel voziti vozila, ki so prevažala največ 9 potnikov, in s priklopnikom, katerega bruto masa ni presegala 750 kilogramov.
- 25 Oseba FN je kot voznik vozila PX in drugega vozila tožene stranke v obdobju od avgusta 2015 do 24. marca 2016 med Švico in Portugalsko opravila najmanj dvajset potovanj (povratnih voženj), pri čemer je večinoma uporabljala vozilo PX.
- 26 Zavarovano vozilo je vsaj na nekaj od teh voženj vozilo s priklopnikom z bruto maso 1.300 kilogramov.
- 27 Vozilo PX je imelo devet mest s fiksnimi sedeži, 24. marca 2016 pa so mu bili dodani trije odstranljivi sedeži v četrti vrsti. Ti sedeži so bili nameščeni na dan začetka potovanja, v katerem se je zgodila nesreča, in niso imeli varnostnih pasov.
- 28 Tožena stranka se je popolnoma zavedala, da ni mogla oglaševati in še manj obvestiti tožeče stranke o resnični in dejanski dejavnosti, ki jo je opravljala s pomočjo tega vozila (in priklopnika), s katero je ustvarjala velike dobičke, zaradi cene, ki jo je zaračunavala osebam, ki so uporabljale njene storitve, saj ni imela dovoljenja pristojnih organov za opravljanje te dejavnosti.
- 29 Tožena stranka je vsakemu potniku, ki ga je prevažala, zaračunala najmanj 100 EUR za vsak povratni prevoz med Portugalsko in Švico.
- 30 Ta cena je vključevala prevoz potnika in njegove prtljage „od vrat do vrat“.
- 31 Prevoze je opravljal en sam voznik, ki najpogosteje ni imel ustreznega vozniškega dovoljenja glede na število oseb, ki jih je prevažal, in glede na lastnosti vozila in nanj pritrjenih priklopnikov.
- 32 Tožena stranka se je popolnoma zavedala dejstva, da če bi takrat, ko je sklepala zavarovanje, tožečo stranko obvestila o dejavnosti, ki jo je opravljala, in da jo namerava še naprej opravljati s pomočjo zavarovanega vozila, ta nikoli ne bi privolila v sklenitev zadevne zavarovalne pogodbe, še manj pa v poznejšo spremembo zavarovanega motornega vozila.
- 33 Tožeča stranka se je s temi dejstvi (v zvezi z dejavnostjo tožene stranke, ki jo je opravljala s pomočjo zavarovanega vozila) seznanila po hudi prometni nesreči, v kateri je bil udeležen kombi PX, in po preiskavi, ki jo je odredila.

- 34 Ta nesreča se je zgodila 24. marca 2016 ob 23.40 na cesti EN79 v kraju Moulins v občini Montbeugny (Lyon, Francija).
- 35 Nesreča se je zgodila, ko je zavarovano vozilo, ki ga je takrat vozil intervenient FN in ki je vozilo v smeri iz Mâcona v Moulins, čelno trčilo v tovornjak, ki je pripeljal iz nasprotne smeri.
- 36 Trčenje se je zgodilo na desnem voznem pasu, gledano iz smeri vožnje tovornjaka (iz Moulinsa v Mâcon), ko je vozilo PX, ki je po več prehitevanjih drugih vozil in pri hitrosti, ki je presegala največjo dovoljeno hitrost na tej cesti (80 km/h), zapeljalo na ta pas.
- 37 Zaradi tega trčenja je umrlo dvanajst portugalskih državljanov, emigrantov, ki so potovali iz Švice v domovino, da bi preživeli velikonočne počitnice s svojimi družinami.
- 38 Vsak od teh potnikov je toženi stranki DR plačal ali nameraval plačati najmanj 100 EUR za ta prevoz.
- 39 Če ne bi prišlo do te tragične in dokončne prekinitve potovanja, bi vožnja med Švico in Portugalsko potekala brez postankov s predvidenim prihodom v namembni kraj 25. marca 2016 med 11.00 in 12.00.
- 40 Za počitek ni bil predviden noben postanek niti za zadevnega voznika, ki je bil edini odgovoren za vožnjo vozila za celotno potovanje, niti za potnike, ki so potovali „nagneteni“ skupaj z večino prtljage v prostoru velikosti približno 4,5 m² in prostornine približno 8,5 m³, pri čemer so bili štirje od njih (trije potniki, ki so sedeli v zadnji vrsti, in otrok, ki je potoval v naročju) brez varnostnih pasov (ki jih vozilo ni imelo).
- 41 Najkrajša pot, predvidena za zadevno potovanje med krajema Romont v Švici in Guarda na Portugalskem, je dolga 1.643 kilometrov in neprekinjeno traja 16 ur.
- 42 Vozilo PX ni imelo niti tahografa niti sistema evidentiranja neprekinjenega ali občasnega časa vožnje vsakokratnega voznika.
- 43 Vozilo PX je v trenutku, ko se je zgodila tragična nesreča, imelo pritrjen priklopnik, katerega bruto masa (praznega priklopnika) je bila 1.300 kg in v katerem so bili drugi kovčki in prtljaga potnikov.
- 44 Masa oseb in predmetov, ki so se prevažali v tem vozilu, je povzročila nenormalno povečanje nestabilnosti vozila v prometu, ki se je eksponentno povečalo zaradi ravnanj, kot sta prehitevanje in vožnja s hitrostjo več kot 90 km/h.
- 45 Zaradi silovitega trčenja s tovornjakom je potnike, ki so potovali brez varnostnih pasov, vrglo naprej na potnike, ki so sedeli pred njimi, kar je povečalo tveganje za smrt teh potnikov in je k temu nedvomno tudi pripomoglo.

- 46 Priklopnik ni bil krit z zavarovalno pogodbo, obravnavano v tej zadevi.
- 47 Tožena stranka je intervenientu JT ob sklepanju zavarovanja, in ko je predlagala spremembo police izjavila, da je lastnik vozila PX ter da je in bo njegov običajni voznik.
- 48 Tožena stranka je izjavila, da so odgovori na obrazcu v celoti resnični in da ni prikrila nobene informacije, ki bi lahko vplivala na odločitev tožeče stranke v zvezi s predlaganim zavarovanjem.
- 49 Izjavila pa je tudi, da se zaveda svoje obveznosti, da natančno navede vse elemente, za katere je vedela ali je menila, da so razumno pomembni za to, da zavarovalnici omogočijo oceniti tveganje, in izjavila, da se zaveda obveznosti sporočanja vseh sprememb okoliščin ali tveganj, zajetih s pogodbo, v času veljavnosti pogodbe.
- 50 Po končanem sodnem postopku je bila izdana sodba, s katero je bilo tožbi delno ugodeno, nasprotni tožbi, ki jo je vložil FGA, pa je bilo v celoti ugodeno, zavarovalna pogodba, sklenjena med tožečo in toženo stranko, je bila razglašena za nično z učinkom *inter partes* in s pravnimi posledicami, ki iz tega izhajajo, zavrnjeni so bili drugi zahtevki zoper toženo stranko in odločeno je bilo, da neveljavnosti pogodbe ni mogoče uveljavljati proti tretjim oškodovanim osebam niti proti FGA.
- 51 Tožeča stranka Liberty Seguros S.A. je zoper to sodbo vložila pritožbo pri predložitvenem sodišču.

Bistvene trditve strank v postopku v glavni stvari

- 52 Družba Liberty [Seguros] S.A. v svoji pritožbi trdi, da bi bilo treba glede na to, da izpodbijana sodba priznava in razglašča ničnost zadevne zavarovalne pogodbe, dopustiti tudi možnost uveljavljanja ničnosti proti intervenientu Fondo de Garantia Automóvel in posledično proti oškodovancem v nesreči iz postopka v glavni stvari, saj je zadevni sklad zavezan plačati odškodnino.
- 53 To izhaja iz razlage člena 291 civilnega zakonika v povezavi s členi 2, 25(1) in (3) ter 147(1) in (2) uredbe-zakona št. 72/2008 in členi 22, 27 (*a contrario*), 47(1), 49(1) in 54(4) uredbe-zakona št. 291/2007.
- 54 Uporaba navedenih določb nacionalnega prava namreč ni v nasprotju z direktivami Evropske unije o sistemu obveznega zavarovanja civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil.
- 55 Direktive Evropske unije imajo namreč vertikalni neposredni učinek v razmerjih med posamezniki in državo članico ali javnimi subjekti (kar je v obravnavani zadevi FGA), kar pomeni, da se lahko posamezniki v okviru javnopravnih

razmerij sklicujejo na določbe direktive, ki so dovolj jasne, natančne in nepogojne.

- 56 Horizontalni neposredni učinek nastane v razmerjih med posamezniki (zasebnopravna razmerja), in čeprav sodna praksa Sodišča priznava neposredno uporabo uredb (torej vertikalni in horizontalni neposredni učinek), pa za direktive določa le možnost vertikalnega neposrednega učinka v razmerjih med posamezniki in državo ali javnimi organi.
- 57 Tako nacionalna sodišča nimajo nobene diskrecijske pravice glede neposredne uporabe ali, z drugimi besedami, priznanja horizontalnega neposrednega učinka neke direktive v okviru sodnega postopka med posamezniki in ga zato ne morejo priznati.
- 58 V tej zadevi je družba Liberty Seguros na podlagi nacionalnega prava zaradi ničnosti zavarovalne pogodbe razbremenjena civilne odgovornosti.
- 59 Razlaga nacionalne ureditve v skladu s pravom Unije je izključena, če privede do razlage nacionalnega prava *contra legem*.
- 60 Zato predlaga, naj se izpodbijana sodba nadomesti z drugo sodbo, s katero se tožbi ugotovi ter prizna in odloči, da se priznanje in razglasitev ničnosti pogodbe o zavarovanju civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil, sklenjene med tožečo in toženo stranko DR, lahko uveljavlja tudi proti intervenientu Fundo de Garantia Automóvel in proti oškodovancem v nesreči, ki se je zgodila v Franciji 24. marca 2016, s čimer gre obveznost plačila odškodnine oškodovancem za nastalo škodo v breme navedenega sklada (in ne tožeče stranke, družbe Liberty Seguros).
- 61 Fundo de Garantia Automóvel je v odgovoru na pritožbo predlagal, da se predmet pritožbe razširi, pri čemer je navedel naslednje trditve v zvezi s to razširitvijo.
- 62 FGA meni, da bi moralo predložitveno sodišče šteti za dokazano, da se je zastopnik popolnoma zavedal nezakonite dejavnosti tožene stranke DR, in sicer odplačnega prevoza oseb med Švico in Portugalsko.
- 63 Zato sklicevanje zavarovalnice na pogodbene izjeme v skladu s členom 334 civilnega zakonika nedvomno pomeni zlorabo v smislu *venire contra factum proprium*, ker želi ta družba izvrševati pravni položaj, ki je v očitnem nasprotju z njenim predhodnim ravnanjem.
- 64 Če tudi se to ne bi tako razumelo, je v okviru pogodbe o obveznem zavarovanju civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil interes, upravičen do pravnega varstva, interes oškodovanca v prometni nesreči, pri čemer ni mogoče uporabiti določb člena 43 RJCS.
- 65 Zato tudi če bi bilo sprejeto, da zavarovalna pogodba ne vsebuje interesa, upravičenega do pravnega varstva, posebni sistem obveznega zavarovanja

zahteva, da je treba ničnost iz člena 43 RJCS razlagati zgolj kot izpodbojnost – ki jo je treba uvrstiti na področje lažnih izjav – in je torej ni mogoče uveljavljati proti oškodovancem.

- 66 Tudi če bi šlo za ničnost – *quod non* – bi jo bilo mogoče uveljavljati proti oškodovancem in posledično proti FGA le, če bi bila razglašena pred nesrečo.
- 67 FGA zato predlaga, da se pritožba, ki jo je vložila družba Liberty Seguros, zavrne kot neutemeljena, izpodbijana sodba pa naj se potrdi oziroma podredno, naj se predmet pritožbe razširi.

Kratka predstavitev utemeljitve predloga za sprejetje predhodne odločbe

- 68 Predložitveno sodišče mora za odločitev o obravnavani pritožbi presoditi, ali je mogoče v nasprotju s tem, kar je bilo odločeno na prvi stopnji, ničnost zavarovalne pogodbe zaradi neobstoja interesa, ki bi bil upravičen do pravnega varstva, uveljavljati proti oškodovancem in proti FGA.
- 69 Prvostopenjsko sodišče je menilo, da je zadevna zavarovalna pogodba, ki se obravnava v tej zadevi, izpodbojna, poleg tega pa tudi nična v skladu s členom 43(1) RJCS, ker interes zavarovanca, na katerega se nanaša na kritje tveganj, ni upravičen do pravnega varstva.
- 70 Dalje, v izpodbijani sodbi je bilo ugotovljeno, da se kršitve, ugotovljene v zavarovalni pogodbi – torej ničnost zaradi neobstoja interesa (zavarovanca), ki bi bil upravičen do pravnega varstva glede kritja tveganj, in izpodbojnost zaradi namerne kršitve glede obveznosti prvotne izjave in posledičnega tveganja, povezanega z uporabo vozila – na podlagi veljavnega nacionalnega prava, natančneje člena 22, ki izrecno določa možnost uveljavljanja ničnosti pogodbe proti oškodovancem, in člena 54(3) in (4) uredbe-zakona št. 291/2007 v povezavi z RJCS, lahko uveljavljajo proti oškodovancem in FGA.
- 71 Vendar pa je prvostopenjsko sodišče v izpodbijani sodbi ugotovilo, da ta rezultat – torej možnost uveljavljanja – ni združljiv s pravom Unije, pri čemer je trdilo, da „ker v skladu z razlago določb člena 3(1) Prve direktive in člena 2(1) Druge direktive in ustaljeno sodno prakso Sodišča Evropske Unije države članice ne smejo ogroziti polnega učinka navedenih direktiv, portugalska država ni mogla v členu 22 SORCA omogočiti zavarovalnici uveljavljanje [ničnosti] proti oškodovancem in proti FGA zaradi izjem, ki izvirajo iz neveljavnosti pogodbe, čeprav so te obstajale že ob sklenitvi pogodbe.“
- 72 Na podlagi tega razlogovanja je nazadnje sklenilo, „da je treba na podlagi zgoraj navedenega šteti, da je zavarovalna pogodba *inter partes* neveljavna (nična, ker ni interesa, ki bi bil upravičen do pravnega varstva, in da jo je mogoče zaradi lažnih izjav in namernih prikrivanj sklenitelja zavarovanja razveljaviti), vendar zavarovalnica te neveljavnosti ne more uveljavljati proti tretjim oškodovanim osebam in proti FGA“.

- 73 Predložitveno sodišče meni, da se zdi, da je prvostopenjsko sodišče izhajalo iz predpostavke, da sta položaj iz postopka v glavni stvari in položaj v zadevi, v kateri je bila izdana sodba Sodišča Evropske unije z dne 20. julija 2017 (C-287/16), enakovredna, na podlagi česar je ugotovilo, da je bilo notranje pravo glede možnosti uveljavljanja/neuveljavljanja v nasprotju s pravom Unije in je dalo – na podlagi načela primarnosti prava Unije pred nacionalnim pravom – prednost rešitvi, ki jo določa pravo Unije, torej da zavarovalnica zaradi neobstoja interesa, upravičenega do pravnega varstva, ali zaradi razveljavitve zaradi lažnih izjav ali namernega prikrivanja sklenitelja zavarovanja ni mogla uveljavljati izpodbojnosti zavarovalne pogodbe proti oškodovancem in proti FGA.
- 74 To je v bistvu sklep, za katerega zavarovalnica želi, da se spremeni v pritožbenem postopku, pri čemer se sklicuje na dejstvo, da je nameraval zakonodajalec z uredbo-zakonom št. 291/2007 z dne 21. avgusta 1996 v nacionalni pravni red le delno prenesti Direktivo 2005/14/ES o zavarovanju civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil, kar je tudi navedeno v preambuli, in na dejstvo, da direktive nimajo horizontalnega neposrednega učinka, kar je razlaga, kot je poskušala dokazati, ki se v sodni praksi Sodišča v bistvenem ohranja nespremenjena.
- 75 Zavarovalnica, pritožnica, prav tako trdi, da ni smiselno uporabiti načela skladne razlage kot alternative neobstoju horizontalnega neposrednega učinka direktiv, ker bi v spornem položaju v tej zadevi razlaga glede skladnosti nacionalne ureditve s pravom Unije pomenila razlago nacionalnega prava *contra legem*, saj, kot je jasno razvidno iz izpodbijane sodbe, nacionalna zakonodaja, če se ustrezno razlaga, ne dopušča druge ugotovitve, ki ni uveljavljanje [ničnosti], in ko je Sodišče vzpostavilo zadevno načelo, je izpostavilo, da se ne more uporabiti za utemeljevanje razlage prava *contra legem*.
- 76 Vendar čeprav se v bistvenem ohranja razlaga neobstoja horizontalnega neposrednega učinka direktiv – kljub prispevkom v nasprotju z „načelom neposrednega učinka“ – so se razvile rešitve, ki so alternativa temu neobstoju horizontalnega učinka, kot takšne se lahko navedejo sprejetje širokega pojmovanja države, uporaba mehanizma skladne razlage in potrditev načela odgovornosti države za kršitev prava Unije.
- 77 Mehanizem sprejetja predhodne odločbe je nazadnje mogoče uporabiti tudi kot sredstvo za obid neobstoja horizontalnega neposrednega učinka direktiv, saj so sodbe Sodišča splošno veljavne, tako da morajo nacionalna sodišča upoštevati pomen in področje uporabe, ki ju te dajejo pravilom prava Unije.
- 78 Zakonitost uporabe drugih rešitev kot alternativ neobstoja horizontalnega neposrednega učinka za uveljavljanje določene vsebine neke direktive med posamezniki izhaja najprej iz načela primarnosti prava Unije, ki prispeva k potrditvi načela učinkovitega sodnega varstva, da bi se preprečilo, da bi bila država odgovorna za kršitev prava Unije.

- 79 V obravnavani zadevi je med mehanizmi, ki so alternativa neobstoju horizontalnega neposrednega učinka direktiv, pomemben mehanizem skladne razlage, ki je prav tako poznan kot načelo posrednega učinka ali kot načelo lojalne razlage in ki v bistvu zajema obveznost nacionalnih sodišč, da nacionalno zakonodajo, s katero je bila prenesena direktiva, razlagajo ob upoštevanju njenega besedila in namena.
- 80 To načelo je bilo jasno priznано v sodbi z dne 13. novembra 1990 v zadevi *Marleasing* (C-106/89), iz katere povsem očitno izhaja, da se mora mehanizem razlage uporabljati tudi v razmerjih med posamezniki, in ne le za vertikalna razmerja; da velja za vse organe držav članic in da velja za celotno nacionalno zakonodajo, tako za tisto, ki je bila sprejeta pred direktivo, kot za tisto, ki je bila sprejeta pozneje, in ne le za konkretno nacionalno zakonodajo, s katero se je neka direktiva prenesla.
- 81 Vendar se Sodišče v sodbi z dne 4. julija 2006 v zadevi *Adeneler* (C-212/04) sklicuje na omejitve takšne razlage: „obveznost nacionalnega sodnika, da se pri razlagi in uporabi upoštevnih pravil nacionalnega prava sklicuje na vsebino direktive, je omejena s splošnimi načeli prava, zlasti z načelom pravne varnosti in prepovedi retroaktivnosti, in ne more biti podlaga za razlago nacionalnega prava *contra legem*“ (točka 110).
- 82 Predložitveno sodišče prav tako poudarja, da tudi če z zadostno gotovostjo izhajamo iz predpostavke, da bi bilo uveljavljanje ničnosti zavarovalne pogodbe proti tretjim oškodovanim osebam in proti FGA v konkretnih okoliščinah sporne pogodbe v postopku v glavni stvari v nasprotju s pravom Unije, načelo skladne razlage ne dopušča sklepa, nasprotnega tistemu, ki je bil sprejet na prvi stopnji, ker – kot je razvidno iz analize nacionalnega prava na tem področju – bi zelo verjetno prišlo do razlage tega prava *contra legem*, česar, kot je bilo ugotovljeno, to načelo ne dopušča.
- 83 Predložitveno sodišče ni prepričano, ali je to, da se v posebnih okoliščinah sporne pogodbe uveljavlja ničnost zavarovalne pogodbe proti tretjim oškodovanim osebam in proti FGA, v nasprotju s pravom Unije.
- 84 Po mnenju tega sodišča to izhaja iz dejstva, da niti v zaporednih direktivah na področju obveznega zavarovanja civilne odgovornosti niti v sodni praksi, ki jo je Sodišče sprejelo na tem področju, ni sklicevanja na ničnost zavarovalne pogodbe, ki bi izhajala iz nezakovitosti vsebine pogodbe. Iz sodne prakse v prej navedeni sodbi o vprašanju za predhodno odločanje z dne 20. julija 2017 (C-287/16) je kvečjemu razvidno, da proti oškodovancem ni mogoče uveljavljati neveljavnosti zavarovalnih pogodb, ki jih je mogoče razveljaviti zaradi lažnih izjav glede lastništva vozila in identitete njegovega običajnega voznika, ali ničnosti zavarovalnih pogodb, zato ker zavarovanec nima interesa, ki bi bil upravičen do pravnega varstva v zvezi z zavarovanim tveganjem, pri čemer pa se v tej sodni praksi ni sprejela odločitev glede možnosti (ne)uveljavljanja ničnosti zavarovalne pogodbe, ki bi izvirala iz tega, da je predmet pogodbe dejavnost, ki je poleg tega,

da je nepooblaščen in se zato izvaja na črno, ni mogoče odobriti, ker je nezakonita in v nasprotju s pravom, tako da bi celo lahko šteli, da so uporabniki te dejavnosti, tretje oškodovane osebe, – to je stališče tožeče stranke, čeprav ni dokazov o tem – ravnale v „slabi veri“, saj naj bi zagotovo vedele za to, da je šlo za nezakonito dejavnost na črno.

- 85 Posledično je očitno, da je zavarovalna pogodba iz postopka v glavni stvari poleg tega, da je izpodbojna, nična, kot je bilo ugotovljeno v izpodbijani sodbi, saj nikakor ni mogoče trditi, da lahko tveganje izvajanja nezakonite dejavnosti ustreza „interesu, upravičenemu do pravnega varstva“. Možno je, da tu ne gre za uporabo člena 43 RJCS, temveč verjetno za uporabo člena 14 tega pravnega akta, ki se nanaša na „prepovedana zavarovanja“ in ki že v odstavku 1(a) prepoveduje sklenitev zavarovalnih pogodb za kritje tveganj iz področja kazenske odgovornosti zaradi storitve nezakonitega dejanja ali disciplinske kršitve, in nato zagotavlja uporabo „splošnih pravil o zakonitosti vsebini pogodbe“, s čimer se neizogibno navezuje na določbe členov 280 in 294 civilnega zakonika.
- 86 Po drugi strani take ničnosti v skladu s členi 24(1), 25 in 91 RJCS nikakor ni mogoče enačiti z izpodbojnostjo zaradi namernega prikrivanja v prvotnem ali poznejšem obrazcu za prijavo tveganja. Tožena stranka, sklenitelj zavarovanja, ni slučajno prikrila nameravane uporabe vozila, ki ga je želela zavarovati. V teh okoliščinah to prikrivanje ne škoduje le zavarovalnici, ker je vplivalo na vzajemnost ravnovesja med premijo, ki jo je treba plačati, in tveganjem, ampak družbi na splošno, saj se je ustvarilo zelo veliko tveganje v cestnem prometu, kot je razvidno iz nesreče, ki se je zgodila.
- 87 Na prvi stopnji je bilo odločeno in zdi se, da je to načeloma postalo dokončno, da je zavarovalna pogodba iz postopka v glavni stvari nična zaradi nezakonitosti predmeta pogodbe, tako da ničnosti pogodbe iz tega razloga ni mogoče spremeniti v izpodbojnost, zato je verjetno treba ugotoviti, da zadevni položaj v postopku postavlja napačno vprašanje, in sicer vprašanje možnosti (ne)uveljavljanja izpodbojnosti proti tretjim oškodovanim osebam in proti FGA.
- 88 V okviru pritožbe je treba odločiti, ali je mogoče po vsem tem proti tretjim oškodovanim osebam in proti FGA zaradi uporabe vozila, katerega civilna odgovornost je bila predmet zavarovalne pogodbe, uveljavljati ničnost te pogodbe, ki izvira iz nezakonitosti njenega predmeta, in sicer tudi v primeru, da so bile tretje osebe seznanjene s to nezakonitostjo.
- 89 Po mnenju predložitvenega sodišča na to vprašanje ni bilo odgovorjeno v navedeni sodbi Sodišča z dne 20. julija 2017, v kateri je bilo odločeno:

„Člen 3(1) Direktive 72/166/EGS [...] in člen 2(1) [Druge Direktive 84/5/EGS] je treba razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni ureditvi, v skladu s katero je mogoče v okoliščinah, kakršne so te iz postopka v glavni stvari, proti oškodovancem uveljavljati ničnost zavarovalne pogodbe za civilno odgovornost pri uporabi motornih vozil zaradi začetno navedenih lažnih izjav sklenitelja

zavarovanja o identiteti lastnika in običajnega voznika zadevnega vozila ali zaradi okoliščine, da oseba, za katero ali v imenu katere je bila sklenjena zavarovalna pogodba, za sklenitev navedene pogodbe ni imela ekonomskega interesa.“

- 90 Predložitveno sodišče, ki se izrecno sklicuje na mnenje profesorja Menezesa Cordeira, ki je bilo vloženo v spis zadeve v glavni stvari, navaja, da je „kršitev, ki jo je Sodišče obravnavalo v sodbi [C-287/16], zelo omejenega obsega. Zadevna pogodba v navedeni zadevi je imela le „napako“ nenatančnosti izjave o identiteti običajnega voznika vozila, ta nepravilnost pa ni povzročila znatnega povečanja tveganja. V tej zadevi, ki obravnava tragično nesrečo, ki se je zgodila v Franciji, pa je napaka drugačna: soočeni smo s situacijo, ki je povsem drugačna od tiste, ki je navedena v pogodbi, z eksponentno večjim tveganjem in z elementi hude nezakonnosti.“
- 91 Zato Tribunal da Relação de Coimbra meni, da na vprašanje, ki je predmet pritožbe, ne najde odgovora niti v navedeni sodbi Sodišča niti v drugih sodbah s področja prometnih nesreč in mu zato ni znana vsebina prava Unije glede vprašanja iz postopka v glavni stvari.
- 92 Člen 267 PDEU določa možnost vložitve predloga za sprejetje predhodne odločbe v takih položajih, to pa je mehanizem, v skladu s katerim je Sodišče pristojno le za razlago prava Unije, in ne nacionalnega prava.
- 93 Člen 267(2) PDEU namreč vsem nacionalnim sodiščem daje možnost, da Sodišču predložijo predlog za sprejetje predhodne odločbe v zadevah, ki jih obravnavajo, in za to zadostuje, da se postavi vprašanje v zvezi z razlago ali veljavnostjo prava Unije, ki je upoštevno za zadevno odločitev.
- 94 Tretji civilni senat Tribunal da Relação de Coimbra je odločil prekiniti postopek in Sodišču Evropske unije predložiti uvodoma navedeni vprašanji za predhodno odločanje.